

PROBLEMES ESCOLARS

MARTA MATA

Pedagoga

En la panoràmica dels problemes escolars, els que es relacionen amb la funció social de la medicina no per menys espectaculars són menys profunds. Al contrari. La relació entre educació i sanitat és múltiple i d'una gran importància per a la sanitat i per a l'educació.

Per a la sanitat ho veuen clarament els metges, per a l'educació ho veiem clarament els mestres.

I d'això parlaré ara.

Treballem dins l'escola i la veiem com a institució bàsica de la societat per a la formació individual del noi i del noi com a membre de la societat. I no hi ha dubte que aquest noi o noia que aprenen d'ésser grans a l'escola ha de trobar-hi els elements per al domini de la seva salut física i de la seva salut mental.

Però ja abans de començar ens trobem que ells mateixos hi aporten una situació sanitària. La salut del noi que entra a l'escola, la sanitat en el més ample sentit de la paraula, és ja un condicionament de la vida i l'aprofitament del noi a l'escola.

La doctora Montessori, un dels dons més grans que la medicina ha fet a la pedagogia, com sabem va posar les bases de la seva pedagogia científica, el terme que aquesta metgessa-pedagoga va encunyar i va enarborar com una senyera enfront de tants enemics dels nen i de la llibertat del nen: el pare propietari, el mestre reaccionari, la societat competitiva... I va posar aquestes bases a partir precisament del coneixement del cos del nen. Els seus sentits un a un, la seva capacitat de moviment, la seva atenció i resistència a la fatiga, tot va ésser estudiat minuciosament i traduït en aquesta litúrgia del parvulari montessoria que alguns de nosaltres hem tingut la sort de conèixer, fet de silenci, de paraules, de moviment, de quietud, d'atenció, de respecte, de creativitat.

La doctora Montessori la va oficialar en els suburbis de Roma, en aquells *asilo-nidi*, guarderies o llars d'infants, que recollien els fills dels obrers. Molt aviat, en el primer decenni del 1900, van poder-se comprovar allí els avantatges de l'estudi i la cura minuciosa dels nois, però molt aviat també es definien uns petits que no seguien..., que no treballaven..., que no paraven atenció..., que no entenien..., que potser no se'n farà mai res..., que potser eren totxos...

La doctora Montessori, aquesta metgessa-pedagoga que havia vist ja tants de nens deficients, que recomanava a tots els estudiants de magisteri de fer almenys una investigació biològica, té una idea de la sociologia de la sanitat. Diu: «Preguntem a totes les famílies què mengen els nens per esmorzar i on dormen...». La resposta no pot ésser més contundent: Tots, tots aquests nens que no segueixen, dormen en habitacions atapeïdes i fan un mal esmorzar o no esmorzen.

En el primer decenni d'aquest segle, tot i que les estadístiques dels grans psicòmetres només parlen d'una minsa relació entre desenvolupament somàtic i desenvolupament intel·lectual, una pedagogia científica ens dona una primera mostra de la relació entre aprofitament escolar i condicions de vida, condicions sanitàries incloses. Com sabem, la tesi de la correlació entre nivell socio-cultural i familiar i èxit escolar ha estat amplament desenvolupada, però cal remarcar que la seva vessant sanitària és d'una evidència meridiana i això de molts anys ençà.

Avui, però, entre nosaltres no podem pas dir que el problema sigui resolt, sinó, en moltes zones, agreujat. La suburbialització de les ciutats, la petitesa i les males condicions dels allotjaments i de l'urbanisme no permeten als nois de tenir un lloc seu a casa, un lloc de trobada a la plaça, perquè cases i places i voravies s'han fet amb la mateixa gasiveria del pam quadrat i han llençat tots els nois d'una ciutat com Cornellà a fer bandes per les coves dels barrancs així que surten de l'escola on han entrat menjant l'última pasta feta de farina barata i glutamat prohibit, però que la tele anuncia amb cromos de la Heidi o del Superman.

I quines condicions sanitàries troben a l'escola?

Més val que no en parlem. Des de la llum, a l'orientació, a la calefacció, als metres quadrats i cúbics de classe o de pati, a la qualitat dels materials, tots els mòduls i coeficients estan sotmesos a una economia de mercat. Any rera any, les disposicions ministerials retallen les xifres ja prou migrades que en un moment, considerat ara de megalomania, va donar la llei de 1970 i que, d'altra banda, ja eren ben lluny de les que un Ajuntament com el de Barcelona havia aplicat realment els anys trenta.

I damunt d'això, un nombre de nens per classe que impossibilita un tractament autèntic dels problemes de cadascun. Pensem només quins són els mestres que amb 50 nois poden fer l'enquesta tan simple que recomanava la doctora Montessori i, sobretot, en poden treure les conseqüències per a dedicar una atenció especial als nois dins la classe i a les famílies fora de la classe. Un de tants drets humans que no veiem reivindicar entre nosaltres és que el nen ha d'ésser tractat com una persona, en classes reduïdes, que un organisme internacional com la UNESCO ha fixat en 28 per aula i que molts països civilitzats realitzen sobre 25.

Si hem pensat en quin nen ens ve i en com és l'escola, pensem ara en el tercer aspecte: en el de l'educació que hi troba.

Pel que fa a la salut física, és clar que l'escola ha d'actuar com de

facultat de medicina popular que posi a l'abast de tothom els coneixements bàsics sobre el propi cos, anatomia, fisiologia, higiene, profilaxi, etc.

Però a més d'aquests coneixements, i com en tantes altres matèries d'estudi, cal que l'escola doni al nen unes tècniques de domini del propi cos a través de l'educació psicomotriu, l'alimentària, la distribució de l'activitat, el gimnàs, l'esport, la formació sexual, etc., i unes actituds envers el cos i la salut pròpia i dels altres.

És precisament aquesta valoració del cos i de la salut que ens sembla un dels elements bàsics de la salut psíquica. Recordem, si no, que a l'arrel de tantes dificultats de tipus psíquic hi ha la mala formació sobre salut física, l'alimentació, la mala distribució d'activitats, el cansament, la repressió sexual, etc.

Però aquesta valoració del cos i de la salut al servei del projecte personal, només són una part de l'aportació de l'escola a la salut psíquica, que ens fa pensar en una institució escolar en la qual, integrats en l'equip de mestres, treballin a ple temps algun metge i algun psicòleg, escolars l'un i l'altre, coses que ja hem vist realitzades en diversos països.

I, sobretot, ens fa pensar en una escola on l'adquisició de criteris i la visió crítica siguin instruments l'una de l'altra, per a la consecució d'un equilibri psíquic que capaciti el noi i el potenciï en creativitat, en sentit del risc, en resistència, i tot això dins un context fonamentat no en la tradicional competitivitat de l'escola, sinó en el foment de la sociabilitat en tots els seus aspectes. Recordem-los: col·laboració, solidaritat, diàleg...

Al final de la correguda, aterrem una altra vegada i pensem que la falta de tot això es manifesta en la separació de l'escola normal i corrent, dels nens amb dificultats, dels disminuïts físics, dels deficientes mentals. Aquests nens és entre llurs companys considerats normals que troben els estímuls més adequats a llur educació.

Un fet així s'ha produït en una escola pública italiana en una zona on els mestres, d'aquests «tan avançats i revolucionaris que no volen sinó adoctrinar els nens», han aconseguit de tenir 25 nens a classe i han exigit de tenir-hi tots els nens del barri tal com són.

Entre nosaltres, com sabem, les reivindicacions profundes per sota les normals de sou i d'estabilitat laboral, van encara pel camí de la formació professional del mestre —6.000 mestres en una Escola d'Estiu són una reivindicació activa— i van pel camí de la participació coherent de l'equip de mestres en la gestió del centre, i del conjunt del Magisteri en el dibuix del sistema educatiu que volem integrador i no discriminador o fomentador del nen que ara són subjectes d'educació especial. Un sistema educatiu que per cap concepte previ separi els nens.

Prou sabem com n'estem de lluny...